

VENDIM
Nr. 319, datë 31.5.2018

PËR MIRATIMIN E MASAVE
PËR KOSTOT E MENAXHIMIT
TË INTEGRUAR TË MBETJEVE

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të nenit 20, të ligjit nr. 10463, datë 22.9.2011, “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”, të ndryshuar, me propozimin e ministrit të Turizmit dhe Mjedisit dhe të ministrit të Financave dhe Ekonomisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e masave për kostot e menaxhimit të integruar të mbetjeve, sipas dokumenteve “Udhëzues për llogaritjen e kostove për menaxhimin e mbetjeve” dhe “Modelet për llogaritjen e tarifave për menaxhimin e mbetjeve”, përkatësisht, shtojcat 1 dhe 2 bashkëlidhur këtij vendimi.

2. Të gjithë termat e përdorur në këtë vendim dhe në shtojcat bashkëlidhur kanë kuptimin e dhënë në ligjin nr. 10463, datë 22.9.2011, “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”, të ndryshuar.

3. Udhëzuesi dhe modelet, sipas përcaktimit të pikës 1, të këtij vendimi, do t’u shërbejnë njësisë të vetëqeverisjes vendore, duke u bazuar në numrin e banorëve dhe të familjeve që kanë në territoret e tyre, sipas ndarjes administrative.

Ngarkohen të gjitha njësitë e vetëqeverisjes vendore për ndjekjen dhe zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Edi Rama

SHTOJCA 1

UDHËZUES PËR LLOGARITJEN E KOSTOS PËR MENAXHIMIN E MBETJEVE

1. Dispozitat e përgjithshme të modelit të llogaritjes

Sistemi standard i llogaritjes së kostos për menaxhimin e mbetjeve për **një (njësi e vetëqeverisjes vendore) NJVV të vetme** duhet të bazohet në të paktën 6 nga blloqet e të dhënave të mëposhtme¹:

1. Të dhënat e përgjithshme për njësinë administrative apo zonën e shërbimit (blloku 1);
2. Investimet kapitale (kamionët dhe kazanët e nevojshëm) (blloku 2);
3. Kostot operative (mirëmbajtje, transport dhe personel) (blloku 3);
4. Kostoja për trajtim në *landfill* (tarifa e trajtimit) (blloku 4);
5. Kostot e amortizimit (riinvestimit) (blloku 5);
6. Kostot administrative (blloku 6);
7. Përlllogaritja e kostove totale të shërbimit (blloku 7).

Të gjitha pikat e mësipërme dhe elementet përkatëse që i përmbledhin ato, mund të modelohen në sistem bazuar në programin *Excel*, i cili duhet të jetë në gjendje të ofrojë të gjithë infrastrukturën përkatëse, burimet njerëzore dhe mjetet financiare të nevojshme për funksionimin e sistemit të menaxhimit.

¹ Modeli më tej mund të përfshijë: Parandalimin, sasia e mbetjeve në përqindje, e cila reduktohet në burim; Ripërdorimin dhe riciklimin, sasia e mbetjeve e cila është kanalizuar jashtë sistemit të kostos së përgjithshme; Rehabilitimin, në lidhje me mbylljen e venddepozitimeve aktuale apo vendeve të tjera të ndotura. NJVV-ja mund të kërkojë fonde të jashtme ose të zhvillojnë skema të partneritetit publik-privat për të adresuar këto aspekte.

Çdo bllok është përshkruar në detaje më poshtë, për mënyrën e përdorimit dhe bashkëveprimin që realizohet në sistem. Specialisti përgjegjës për sistemin e kostimit duhet të jetë në gjendje të përdorë sistemin dhe kuptojë se si është zhvilluar ai, në mënyrë që të jetë në gjendje të interpretojë rezultatet dhe për ta zhvilluar atë më tej, bazuar në ndryshimet në variablat dhe kostot standarde.

Para se të filloni

Para se të filloni të përdorni një sistem të menaxhimit të kostos, duhet të mblidhni një grup të dhënash, të cilat kanë të bëjnë me popullsinë, gjeografinë, llojet e rrugëve dhe kushtet e tyre (potencialisht një hartë GIS, ose mund të përdorni hartat e *Google-it*), tipat e kamionëve, kazanëve, kostot aktuale të karburanteve, sistemin e pagave. Një grumbullim modern i të dhënave do të bazohet në sistemin e standardizimit (*benchmarking*), i cili mund të zhvillohet në shkallë të vogël në nivel vendor. Ekzistenca e planit vendor të menaxhimit të mbetjeve është vendimtar para fillimit të llogaritjes së kostove, pasi ai do të sigurojë shumicën e informacionit teknik dhe infrastrukturor të nevojshëm për variablat e sistemit.

Shumica e të dhënave mund të mblidhet duke iu referuar strategjive ekzistuese kombëtare dhe rajonale, bazave të të dhënave, referencave dhe raporteve, ndërsa disa prej tyre, të tilla si: sasia e mbetjeve për frymë, distanca rrugore dhe kushtet, numri i njësisve prodhuese të mbetjeve, duhet të llogariten dhe mund të kërkojnë vrojtime dhe vlerësime.

1.1 Të dhënat e përgjithshme për njësinë administrative [blloku 1]

Qëllimi i këtij blloku është të përcaktojë situatën dhe të vlerësojë nevojat për investime kapitale, operacione, personel dhe çështje të tjera administrative.

Variablat kryesorë, të cilat duhet të merren në konsideratë për këtë bllok janë:

- a) Tipologjia e NJVV-së;
- b) Nr. i popullsisë;
- c) Vizitorët dhe turistët;
- d) Distancat rrugore;
- e) Sasia e mbetjeve të gjeneruara.

Më poshtë, ne do të ofrojmë një shpjegim të ndryshueshmërisë së çdo variabli:

- **Tipologjia i NJVV-së** konsiston në përcaktimin e NJVV-së në urbane, rurale dhe mikse. Ky variabël është i rëndësishëm për përcaktimin (bazuar në Strategjinë Kombëtare të Mbetjeve dhe Planin Kombëtar të Mbetjeve) e sasisë së mbetjeve të gjeneruara, tipin e kamionëve, distancat, personelin dhe të gjitha kostot e lidhura me këto.

- **Popullsia** (nr. i banorëve). Normalisht popullsia e një NJVV-je, përbëhet nga banorët rezidentë (të përhershëm), sipas gjendjes civile dhe banorët sezonalë që nuk banojnë aty për një periudhë më shumë se 6 muaj në vit, (turistë/vizitorë), të cilët duhet të merren në konsideratë më vete. Për shkak të problematikës së llogaritjes së numrit të banorëve, bashkitë mund të përdorin formulën e llogaritjes së transfertës së pakushtëzuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, i cili bazohet në të dhënat e *Census-it* më të fundit, të korrektuar me popullsinë sipas Regjistrit të Gjendjes Civile, sipas formulës së përcaktuar në aneksin e ligjit të buxhetit vjetor. Në këtë kuadër, por dhe nga ligji, lind detyrimi i NJVV-ve, që të krijojnë regjistrin e të dhënave për banorët dhe familjet, që banojnë në territorin administrativ të tyre.

- **Vizitorët dhe turistët**² (nr. i vizitorëve të përditshëm). Këta prodhues mbetjesh duhet të konsiderohen veçmas, pasi ata janë të pranishëm vetëm në një periudhë të caktuar të vitit. Konsiderimi i kësaj të dhëne duhet të kufizohet në NJVV-të, për të cilat sezoni turistik ka një ndikim të rëndësishëm në menaxhimin e mbetjeve. Këto të fundit duhet të shënojnë numrin e vizitorëve të përditshëm dhe kohëzgjatjen (muajt) zyrtare të sezonit turistik.

- **Distancat dhe kushtet rrugëve** (në km). Normalisht një kamion që grumbullon mbetjet duhet të përshkojë të gjitha njësinë administrative (pikat e grumbullimit), duke udhëtuar përreth derisa kamioni të mbushet plot, më tej të drejtohet në fushëdepozitim dhe të kthehet përsëri, gjë që mund të përkojë

² Llogaritja e numrit të turistëve/vizitorëve, të cilët mund të variojnë nga mijëra (vendet historike, natyrore) në qindra mijëra (resortet pranë detit, turizmi masiv), duhet të llogaritet veçmas, në mënyrë që mos të bëhen barrë për familjet.

Një sistem i veçantë për menaxhimin e mbetjeve të prodhuara gjatë pikut të sezonit turistik është zhvilluar (sistemi bashkëlidhur) për të identifikuar kostot përkatëse me të cilat duhet të faturohen turistët. Këto kosto janë konsideruar si kosto shtesë.

me një turn ose përfundimin e shërbimit të grumbullimit për një ekip. Gjendja e rrugëve është shumë e rëndësishme pasi kjo do të lidhet kryesisht me konsumin dhe kostot e amortizimit dhe për më tepër me kohën e harxhuar për grumbullimin. Rrugët shtruara do të përmirësojnë shumë shërbimin e grumbullimit të mbetjeve.

Distancat për t'u marrë në konsideratë janë:

1. Distanca për grumbullimin, për të mbushur një kamion;

2. Distanca për transportin, për të shkuar dhe kthyer nga fusha e depozitimit *landfill*.

- **Sasia e mbetjeve të gjeneruara** (ekuivalente/i barasvlershëm kg/frymë). Kjo është një shifër fikse si ekuivalencë banorësh, por që përfshin mesataren e gjenerimit të tre gjeneruesve kryesore:

a) Banorëve;

b) Bizneseve;

c) Institucioneve.

Për gjetjen e kësaj vlere, bëhen matje në terren ose përdoren të dhënat nga studimet zyrtare si Strategjia Kombëtare e Mbetjeve apo Plani Kombëtar i Mbetjeve.

Sasia e mbetjeve të gjeneruara u referohet vetëm mbetjeve shtëpiake, duke mos përfshirë rrymat e tjera si mbetjet e rrezikshme, ato bujqësore, inertet dhe mbetjet voluminoze, të cilat duhet të trajtohen veçmas në bazë të kuadrit përkatës ligjor.

Sasia e gjenerimit të mbetjeve për frymë është shifra më e rëndësishme që ndikon në gjithë sistemin. Prandaj NJVV-ja duhet të verifikojë gjenerimin e vërtetë duke peshuar mbetjet bazuar në një plan standard.

Tabela 1

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 1]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Emri i NJVV-së	-	Treguese	-
B	Frekuenca e grumbullimit (<i>numri i grumbullimeve për javë</i>)	Numër	Numër fiks	Kjo përlllogaritet nga sasia e mbetjeve të gjeneruara dhe zakonisht zbatohet 2 herë në javë ose 7 ditë në javë.
C	Tipologjia	-	Tekst	Urbane, rurale ose mikse. Ky informacion mund të përcaktojë ndryshimet në standardet e operimit, të tilla si koha e harxhuar për grumbullim.
D	Popullsia	Numër	Numër fiks	Vendos shifrën që merret nga regjistri i gjendjes civile, pavarësisht numrit faktit të banuesve gjatë gjithë vitit.
E	% e popullsisë e përjashtuar (<i>regjistruar por që jetojnë jashtë/emigrantë</i>)	%	Numër fiks	Numri i popullsisë së përjashtuar përbëhet zakonisht nga numri i emigrantëve, të cilët jetojnë në më shumë se gjysmën e vitit jashtë njësive administrative.
F	Popullsia e shërbyer (<i>që merr/konsiderohet për t'u shërbyer</i>)	Numër	Variabël	Kjo përlllogaritet nga formula D (<i>minus</i>) E . Duke zbritur numrin e popullsisë së përjashtuar nga numri i banorëve të regjistruar.
G	Rrugët (<i>distancë nga fusha e depozitimit, një drejtim</i>)	km	Numër fiks	Zakonisht kjo distancë mbetet e njëjta për vite pasi venddepozitimet ndërtohen për një kohë të gjatë.
H	Rrugët (<i>distanca e përshkuar nga një kamion në një turn</i>)	km	Numër fiks	Kjo përlllogaritet nga matjet në terren, duke vlerësuar distancën që përshkon kamioni deri sa mbushet, po pa kaluar një turn
I	Standardi i gjenerimit të	eqv.	Numër fiks	Përdor standardet e përcaktuara në

	mbetjeve për person	kg/ban.		planet e menaxhimit, por duhet treguar kujdes që të përditësohet sipas faktit, pasi kjo shifër është më përcaktuesja në përlogaritjen e asetëve dhe kostove përkatëse.
J	Totali i mbetjeve të gjeneruara	<i>t/ditë</i>	Variabël	Përlogaritur nga formula D * I/1000 për të përcaktuar totalin e mbetjeve në kg në ditë
K	Sasia totale e mbetjeve të gjeneruara ndërmjet 2 grumbullimeve, bazuar në frekuencën e grumbullimit (B)	<i>t</i>	Variabël	Përlogaritet me formulë. Nëse grumbullimi është çdo ditë, atëherë shifra është e barabartë me J, përndryshe, nëse është 2 herë në javë, përlogaritet sasia e mbetjeve që gjenerohet në ditët pa shërbim.
L	Sasia totale e mbetjeve të gjeneruar në vit	<i>t/vit</i>	Variabël	Përlogaritur nga formula J * 365 ditë

1.2 Përlogaritja e nevojës për investime kapitale [blloku 2]

Qëllimi i këtij blloku është të krijojë infrastrukturën bazë fizike të menaxhimit të mbetjeve (kamionët dhe kazanët). Kjo bazohet në të dhënat e mbledhura në bllokun e parë, i cili do të trajtojë nevojën për grumbullimin dhe transportin e mbetjeve të gjeneruara.

Si hap i parë, llogariten sa kamionë dhe kazanë kërkohen për të grumbulluar dhe për të transportuar mbetjet në mënyrën e duhur. Prokurimi i këtyre mjeteve përfaqëson investimin kapital të nevojshëm.

Variablat e përdorur në këtë pjesë të sistemit janë:

- Turnet;
- Kamionët për grumbullimin e mbetjeve;
- Kazanët.

Duke filluar nga ky bllok, do të jetë e mundur të llogariten kostot operative (kapitulli tjetër).

Më poshtë jepet shpjegimi i variancës së çdo shifre të përdorur në sistem:

- **Turnet** (nr.). Kjo paraqet numrin e “turneve” që një kamion mund të bëjë në një ditë, duke përfshirë grumbullimin dhe transportin për në fushëdepozitim (vajtja dhe ardhja), në bazë të sasisë së mbetjeve për të mbledhur. Zakonisht është më efikase që të kryen minimumi 2 turne me një kamion.

- **Tipi i kamionit për grumbullimin e mbetjeve (tonë) dhe çmimi (lekë)**. Kamionët tipikë për grumbullimin e mbetjeve janë vetëngjeshës me kapacitet 5 dhe 10 tonë. Këta kamionë sugjerohen për t’u përdorur në varësi të tipologjisë së njësisë. Normalisht, në një zonë rurale apo rrugë të ngushta urbane përdoret një kamion me kapacitet 5 tonë, ndërsa në një zonë urbane një tip kamioni me kapacitet 10 tonë. Numri i kamionëve varion bazuar në sasinë e mbetjeve për t’u mbledhur dhe numrin e turneve të nevojshme për çdo kamion. Kapaciteti aktual i ngarkimit për një përbërje mikse mbetjesh është rreth 85% të kapacitetit total mbajtës të kamionit (*p.sh., një kamion 10 tonësh mbushet deri në $10 \cdot 85\% = 8,5$ tonë*).

- **Kapaciteti i kazanëve (tonë) dhe çmimi (lekë)**. Një kazan tipik ka një vëllim 1.1 m^3 , i cili ka një kapacitet prej maksimali mbajtës prej rreth 0,10 tonësh mbetjesh mikse, në qoftë se ne konsiderojmë një dendësi të përgjithshme prej 0.11 tonësh/m^3 për mbetjet. Njësia mund të përdoret dhe tipa të tjerë kazanësh me vëllim më të vogël ose më të madh. Kapaciteti i një kazanit është në varësi të madhësisë së tij (vëllimi, m^3) dhe dendësisë specifike të mbetjeve në kazan. Numri i kazanëve të nevojshëm llogaritet duke marrë në konsideratë një përdorim të kufizuar të mbetjeve, kryesisht shtëpiake. Lloje të tjera mbetjesh si ato bujqësore, inertet apo ndonjë lloj tjetër mbetjesh “të mëdha” duhet të përjashtohen dhe eliminohen nga vetë prodhuesit.

NDËRTIMI I NJË TABELË LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË
LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 2]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Tipi i kamionit	Tonë	Numër fiks	Zakonisht këtu do të shfaqen tipi 5t ose 10t, por mund të jenë dhe më të vegjël ose më të mëdhenj.
B	Kapaciteti mbushës i kamionit	Tonë	Numër fiks	Përlllogaritet nga formula 85% e kapacitetit mbajtës (85% * A). Kjo për shkak se mbetjet kanë densitet të ulët dhe krijojnë volum, e cila mbush kamionin pa mbërritur peshën.
C	Turnet	Numër	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar sasinë e mbetjeve të gjeneruar (T1C1-K) dhe kapacitetin e kamionit, për të përcaktuar 1 ose dy turne ditore.
D	Kamionë (sasia)	Numër	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar sasinë e mbetjeve të gjeneruar dhe numrin e turneve. Për NJVV-të e mëdha me mbi 50.000 banorë rekomandohet të shtohet dhe një kamion rezervë në rast avarie.
E	Kapaciteti i kazanëve	Tonë	Variabël	Tipi i kazanëve më i përdorur është 1,1 m ³ , i cili mund të mbajë deri në 0,10 ton mbetje. Por, kjo shifër është subjekt rishikimi, duke marrë parasysh se densiteti i mbetjeve është përcaktues për masën.
F	Kazanë (total)	Numër	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar sasinë e mbetjeve që gjenerohet dhe kapacitetin mbajtës të kazanëve.
G	Kostoja e kamionëve (të gjithë kamionët)	Lekë	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar koston e një kamioni (kostoja merret nga tregu, mund të jetë kamion i ri ose i përdorur) duke e shumëzuar me numrin e kamionëve
H	Kostoja e kazanëve (të gjithë kazanët)	Lekë	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar koston e një kazani (kostoja merret nga tregu, mund të jetë kazan i ri ose i përdorur) duke e shumëzuar me numrin e kazanëve
I	Totali i investimeve	Lekë	Variabël	Përlllogaritur nga formula (G + H)

1.3 Përlllogaritja e kostove operative [blloku 3]

Qëllimi i këtij blloku është të llogarisë kostot që kanë të bëjnë me mirëmbajtjen e infrastrukturës (në lidhje me kamionët dhe kazanët) dhe transportin, duke përfshirë koston e personelit. Këto janë kostot vjetore dhe janë të rëndësishme për t'u mbajtur të ndara, sepse janë të lidhura ngushtë me ndryshimet e tregut dhe inflacionin.

Variablat kryesorë të përdorur për këtë bllok janë;

- a) Ditët në vit gjatë të cilave kryhet shërbimi;
- b) Kostoja e karburantit.

Më poshtë një shpjegim të variancës së çdo shifre:

- **Ditët në vit gjatë të cilave kryhet shërbimi (d).** Konsideron numrin e ditëve në një vit, gjatë të cilave kryhet grumbullimi i mbetjeve. Kjo varet nga frekuenca e grumbullimit (2 herë në javë ose 7 herë/ditë në javë). Kjo lidhet ngushtë me sasinë e mbetjeve për t'u grumbulluar. Në thelb, nëse ka një gjenerim prej rreth 3,5t mbetjesh në ditë, ekziston nevoja për shërbime të përditshme. Për një gjenerim më pak se 3t/ditë grumbullimi mund të organizohet një herë në 2 ose 3 ditë. Në rast se shërbimi nuk kryhet çdo ditë, numri i kazanëve të nevojshëm shtohet automatikisht për të pritur mbetjet që gjenerohen ndërmjet.

- **Kostoja e karburantit (lekë).** Kostot e karburantit ndikojnë shumë në kostot e përgjithshme të menaxhimit të mbetjeve. Konsumi i karburantit duhet të mbikëqyret me kujdes dhe një plan i mirë i itinerarit, grumbullimit dhe transportit eficient paraqitet si një domosdoshmëri. Përveç kësaj karburanti është subjekt i ndryshimeve ndërkombëtare dhe inflacionit vendës. Administratorët duhet të llogarisin ndryshimet shumëvjeçare në çmimin e karburanteve dhe ta adresojnë atë në mënyrën e duhur.

1.3.1 Përlllogaritja e kostove të mirë-mbajtjes [blloku 3a]

Variablat kryesorë të përdorura për këtë bllok janë:

- Mirëmbajtja e kamionëve;
- Mirëmbajtja mekanike;
- Parkimi.

Më poshtë shpjegimi i variancës së çdo shifre:

- **Mirëmbajtja e kamionëve (lekë).** Të gjitha automjetet janë subjekt i mirëmbajtjes së rregullt të kërkuar nga legjislacioni dhe të lidhura me ndërrimin e vajit dhe filtrave, të gomave dhe punëve të tjera të nevojshme për mirëmbajtjen. Kostot që lidhen me kamionët janë shumë të larta dhe një plan i mirë për mirëmbajtjen duhet të jetë pjesë e manualit administrativ. Kostot e sigurimeve dhe të taksave duhet të llogariten çdo vit dhe të integrohen në këtë variabël.

- **Mirëmbajtja mekanike (shërbimet) (l).** Kjo bazohet në orët e punës së kamionit. Mirëmbajtja mekanike është e lidhur ngushtë me kushtet e rrugëve dhe përdorimin e kamionit gjatë shërbimeve të përditshme. Trajnim i duhur dhe mbikëqyrje e rregullt duhet të sigurohet për stafin operativ në mënyrë që të sigurohet mbajtja e këtyre kostove në nivelin më të ulët.

- **Parkimi (lekë).** NJVV-ja sugjerohet që të përdorë tokën e vet për të krijuar një stacion parkimi. Në çdo rast do të ketë gjithmonë kosto që lidhen me mirëmbajtjen e parkimit, operacionet e brendshme, rojet etj., të cilat duhet të llogariten në koston totale.

Tabela 3

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 3]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Sigurimet dhe taksat për kamionët	Lekë/kamionë/vit	Numër fiks	Shifra vjen nga taksat kombëtare për tipin e kamionit të përdorur
B	Vaj dhe filtra	Lekë/kamionë/vit	Numër fiks	Vlera është e përcaktuar nga tipi i kamionit dhe përdorimi i kamionit në km
C	Gomat	Lekë/kamionë/vit	Numër fiks	Ndërrimi i gomave varet nga konsumi i tyre dhe mund të mos jetë në bazë vjetore.
D	Mirëmbajtja mekanike	Lekë/kamionë/vit	Numër fiks	Sasia e parave të kërkuara për mirëmbajtjen vjen nga përvoja dhe nga përdorimi.

E	Parkimi	<i>Lekë/kamionë/vit</i>	Numër fiks	Sasia e parave të kërkuara për parkimin bazohet në realitetin e njësisë. Nëse NJVV-ja ka tokën e saj, mund të ulë kostot e parkimit duke ndërtuar një park për të gjitha mjetet e të gjitha departamenteve.
F	Kostot totale të mirëmbajtjes	<i>Lekë/vit</i>	Variabël	Përlllogaritur nga formula (SUM=A:E) * numri i kamionëve

1.3.2 Përlllogaritja e kostove të grumbu-llimit dhe të transportit [blloku 3b]

Variablat kryesorë të përdorura për këtë bllok janë:

- Koha e shpenzuar;
- Distancat e përgjithshme;
- Konsumi i karburantit.

- **Koha e shpenzuar** (orë). Ka dy variabla të ndryshëm të përdorur këtu: a) koha e shpenzuar për grumbullimin; dhe b) koha e shpenzuar për transportin në fushëdepozitim. Përdorimi i këtyre shifrave është i ndryshëm për bashkitë dhe njësitë administrative të ndryshme dhe në varësi të tipit të kamionit. Për ta konkretizuar, marrim një shembull ku zakonisht për kohën e grumbullimit një kamion 5t do t'i duhen 3 orë për të përfunduar ndërsa një kamioni 10t do t'i duhen 4 orë. Koha e shpenzuar për transport ndryshon në varësi të distancës deri në fushëdepozitim dhe shpejtësisë së kamionit. Në fushëdepozitim kamionëve do t'u duhet një kohë shtesë për të shkarkuar me një mesatare prej 0,3 orësh/turn. Bashkitë duhet të bëjnë matje të sakta dhe të përcaktojnë vetë kohën për secilin komponent të shërbimit.

- **Distancat e përgjithshme** (km). Kjo llogarit distancën për grumbullimin dhe atë për fushëdepozitim. Një sistem rrugor i mirë i brendshëm do të rezultojë shumë eficient për të reduktuar distancat e përgjithshme, më pak kohë të harxhuar dhe më pak karburant. Itinerari i rrugëve të brendshme të kamionëve sugjerohet të studiohet më përpara, për të mos përshkuar (nëse është e mundur) të njëjtat rrugë dy herë.

- **Konsumi i karburantit** (l). Konsumi i karburantit varet nga tipi i kamionit dhe numri i shërbimeve.

Për të qenë sa më të saktë dhe për të përcaktuar ku janë kostot kryesore (dhe kursimet e mundshme), këshillohet të ndahen kostot për grumbullimin (kur kamioni është duke u mbushur) nga kostot e transportit (kur kamioni është e plot dhe rrugës për në fushëdepozitim).

Tabela 4

NDËRTIMI I NJË TABELË LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 3]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Ditë shërbimi	<i>ditë/vit</i>	Variabël	Përlllogaritur me formulë, bazuar në ditët në shërbim.
B	Koha e nevojshme për të ngarkuar një kamion në një herë – koha e grumbullimit	<i>b</i>	Numër fiks (për një kamion)	Shifër e përcaktuar nga tipi i njësisë.
C	Koha e nevojshme për grumbullim (totali)	<i>b/ditë</i>	Variabël	Përlllogaritur nga formula (nr. kamionë * kohë/kamion * nr. e turneve).
D	Koha e nevojshme për shkarkim në fushëdepozitimi	<i>b</i>	Numër fiks	Vjen nga përvoja (0,3 h), por për t'u verifikuar sipas matjeve.

E	Sasia e karburantit të harxhuar gjatë grumbullimit	<i>lt/ditë</i>	Variabël	Përlogaritur nga formula, duke konsideruar shumë faktorë, të tillë si: numri i kamionëve, turnet, koha për grumbullim, koha për shkarkim dhe normën e harxhimit të kamionit.
F	Sasia totale e karburantit të harxhuar gjatë gjithë vitit, vetëm për grumbullim	<i>lt/vit</i>	Variabël	Përlogaritur me formulë, duke konsideruar normën e konsumit dhe kohën totale të shpenzuar nga të gjithë kamionët gjatë grumbullimit.
G	Shpejtësia e lëvizjes	<i>km/h</i>	Numër fiks	Përcaktohet nga tipi i kamionit dhe gjendja e tij, si dhe nga cilësia e rrugëve.
H	Koha e harxhuar për transportimin në fushëdepozitimi	<i>h</i>	Variabël	Përlogaritur me formulë, bazuar në numrin e kamionëve, turneve dhe kohës së harxhuar për të shkuar në fushë depozitimi dhe kohën e shkarkimit.
I	Koha totale e harxhuar për transportin (në një ditë/të gjithë kamionët)	<i>h/ditë</i>	Variabël	Përlogaritur me formulë, duke konsideruar numrin e kamionëve, turneve dhe distancës nga fusha e depozitimit * një rrugë të plotë vajtje-ardhje.
J	Karburanti i harxhuar gjatë transportit	<i>lt</i>	Variabël	Përlogaritur me formulë, duke konsideruar normën e konsumit dhe kohën totale për të gjithë kamionët gjatë transportit.
K	Sasia totale e karburantit të harxhuar gjatë gjithë vitit, vetëm për transport	<i>lt/ditë</i>	Variabël	Përlogaritur me formulë, duke konsideruar sasinë totale të karburantit të harxhuar gjatë transportit * çmimin e karburantit për lt.

1.3.3 Përlogaritja e kostove të personelit [blloku 3c]

Qëllimi i këtij blloku është llogaritja e të gjitha kostove operative të personelit, por duke u kufizuar vetëm për shoferët dhe operatorët e kamionëve, jofshesarët dhe punonjës të tjerë shërbimi pastrimi. Ky përfaqëson një bllok shumë kritik të sistemit, një komponent që duhet të trajtohet në mënyrë të përgjegjshme, duke adresuar aspektet sociale dhe menaxhimin e përgjegjshëm.

Variablat e përdorur në këtë pjesë të sistemit janë:

- a) Personeli;
- b) Orët e punës;
- c) Pagat.

Pavarësisht se shërbimi mund të ofrohet nga vetë njësia ose kontraktohet së jashtmi, personeli i punësuar duhet të mbikëqyret gjithmonë nga administratorët e shërbimeve të NJVV-ve për të siguruar që kompania siguron eficiencë shërbimi (kohë, siguri, performancë të detyrës etj.).

Më poshtë shpjegimi i variancës së çdo shifre:

- **Personeli** (numri). Këtu përlogarisim shoferët dhe operatorët e kamionëve. Një kombinim i zakonshëm është një shofer për makinë dhe dy operatorëve gjatë grumbullimit të mbetjeve. Operatorët nuk duhet ta ndjekin kamionin në fushëdepozitim. Në ekipe të mëdha ky program do të zvogëlonte numrin e operatorëve të nevojshëm për grumbullimin, duke reduktuar kostot.

Numri i shoferëve dhe operatorëve mund të llogaritet duke marrë parasysh numrin e turneve për një kamion dhe kufizimin ligjor të orëve të punës në ditë dhe në javë. Në këtë skemë, dy shoferët do të ndajnë të njëjtin kamion (një shofer mund ta përdorë atë paradite dhe tjetri pasdite).

Ekziston nevoja për infrastrukturë mbështetëse për personelin, që përfshin uniforma, mjete për grumbullimin, pastruesit kimikë etj. Këto janë pjesë e kostove admini-strative dhe janë përlogaritur në fund të skemës së llogaritjes.

- **Orët e punës** (orë). Orët e punës së një punonjësi janë të përcaktuara sipas ligjit nr. 7961, datë 12.7.1995, “Kodi i Punës së Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar. Pra, për të llogaritur orët e punës

për personelin, specialisti duhet të udhëhiqet nga nevoja e shërbimit të kamionit për të hequr mbetjet e gjeneruara. Orët jashtë orarit të punës duhet të shmangen kur është e mundur dhe duhet të vendoset një ekuilibër i mirë mes numrit të turneve, orëve për turn dhe orët totale të punës për çdo staf. Nëse është e pashmangshme, duhet të llogariten kostot shtesë për orët shtesë ose në qoftë se është vërtet e nevojshme të pajtohet në punë më shumë personel.

Dita e punës së personelit përbëhet nga koha për grumbullimin, transportin, mirëmbajtjen (pastrimin e kamionit), raportimin (ditari) dhe takimet/trajnimet. Për llogaritjen e kostos duhet të kryhet një shpërndarje e qartë mes shërbimit të kamionit dhe mirëmbajtjes.

- **Pagat** (lekë). Llogaritjet e pagës bëhen sipas përcaktimeve të ligjit nr. 7961, datë 12.7.1995, “Kodi i Punës së Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, për të respektuar pagën minimale, pjesa tjetër është subjekt i llojit të punës dhe aftësive. Kombinuar me orët e punës, një pagë duhet të përfshijë detyra të tjera (shërbime të tjera të përbashkëta), në qoftë se shërbimet janë një herë në tri ditë ose më pak se 4 orë në ditë për menaxhimin e mbetjeve.

Tabela 5

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 3]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Koha maksimale e punës	<i>h/ditë</i>	Numër fiks	Kjo shifër është e rëndësishme për përcaktimin e numrit të personelit, duke shmangur orët e punës jashtë orarit. Kodi i Punës duhet të merret parasysh këtu.
B	Numri maksimal i ditëve të punës për javë	<i>Ditë/javë</i>	Numër fiks	Kjo shifër është e rëndësishme për përcaktimin e numrit të personelit, duke shmangur orët e punës jashtë orarit. Kodi i Punës duhet të merret parasysh këtu.
C	Koha maksimale e punës në javë	<i>h/javë</i>	Numër fiks	Kjo shifër është e rëndësishme për përcaktimin e numrit të personelit, duke shmangur orët e punës jashtë orarit. Kodi i Punës duhet të merret parasysh këtu.
D	Mirëmbajtje [% e kohës së punës]	%	Variabël	Kjo shifër është e rëndësishme për përcaktimin e numrit të personelit, duke shmangur orët e punës jashtë orarit.
E	Pushime [% e kohës së punës]	%	Variabël	Kjo shifër është e rëndësishme për përcaktimin e numrit të personelit, duke shmangur orët e punës jashtë orarit. E rëndësishme për aspektin ligjor dhe social.
F	Sasia e shoferëve	<i>Numër</i>	Variabël	Përlllogaritur me formulë, duke konsideruar kohën totale të harxhuar nga një shofer, limituar nga numri i turneve dhe Kodi i Punës për kohën maksimale të punës (A) dhe kohën e nevojshme për pushim.
G	Paga për shofer (të gjithë shoferët)	<i>Lekë/vit</i>	Variabël	Përlllogaritur me formulë, duke konsideruar pagën bruto për çdo shofer * numrin e shoferëve në shërbim. Paga e shoferëve është subjekt ndryshimi.
H	Sasia e punonjësve / operatorëve	<i>Numër</i>	Variabël	Përlllogaritur me formulë, bazuar në numrin e shoferëve dhe standardit për përcaktimin e 2 operatorëve për çdo kamion.

I	Punonjësit shoqërojnë kamionin në fushë depozitimi	<i>Tekst</i>	Variabël	Kjo është e rëndësishme për t'u përcaktuar me Po ose Jo, pasi shërben për rillogaritjen automatike të numrit të punonjësve dhe eficiencën e kohës. Në një praktikë të mirë, operatorët nuk duhet të shkojnë në fushë depozitimi.
J	Paga për punonjës (të gjithë punonjësit)	<i>Lekë</i>	Variabël	Përlllogaritur me formulë, duke konsideruar pagën bruto * numrin e punonjësve në shërbim. Paga e punonjësve është subjekt ndryshimi.
K	Kosto totale për personelin	<i>Lekë</i>	Variabël	Përlllogaritur nga formula, duke konsideruar totalin e shoferëve + të punonjësve.

1.4 Përlllogaritja e kostove për trajtim në impiante (tarifa e trajtimit) [blloku 4]

Qëllimi i këtij blloku është llogaritja dhe mbajtja e një llogarie të veçantë të kostos që lidhet me palën e tretë qoftë kjo menaxhuar nga vetë njësia apo një operator tjetër publik apo privat. NJVV-ja duhet të llogarisë kostot për trajtim në impiante në të gjitha format e pronësisë apo përdorimit të njësive depozituese/ trajtuese.

Kostoja për trajtim mbetjesh në impiante është vendosur si tarifë hyrjeje dhe zakonisht paguhet për tonë.

Kostot e trajtimit mund të jenë subjekt i ndryshimit, bazuar në sasinë e mbetjeve që shkon në fushëdepozitim dhe në ndryshimin e shërbimeve që kryhen në të.

Tabela 6

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 4]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Tarifa e trajtimit	<i>Lekë/tonë</i>	Numër fiks	Tarifa përcaktohet nga operatori/autoriteti që menaxhon njësinë e trajtimit dhe fiksohet në kontratë mes palëve.
B	Kostoja totale për trajtim në impiante	<i>Lekë/tonë/ditë</i>	Variabël	Përlllogaritet me formulë, duke konsideruar, sasinë e mbetjeve, e cila dërgohet njësinë trajtuese çdo ditë * tarifën hyrëse për tonë.
C	Kosto totale për trajtim në impiante	<i>Lekë/vit</i>	Variabël	Përlllogaritet me formulë, duke konsideruar sasinë totale të mbetjeve të gjeneruar në vit (e gjithë sasia dërgohet në trajtim) * B .

1.5 Përlllogaritja e kostove të amortizimit të (riinvestimit) [blloku 5]

Qëllimi i këtij blloku është llogaritja e kostove të nevojshme për riinvestim, në mënyrë që sistemi të mbahet në punë për një kohë të gjatë. Kjo është një çështje e qëndrueshmërisë të sistemit dhe do të sigurojë një sistem funksional. Llogaritjet bëhen sipas përcaktimeve të ligjit nr. 8438, datë 28.12.1998, "Për tatimin mbi të ardhurat", të ndryshuar.

Variablat në këtë bllok janë të thjeshtë dhe lidhen direkt me koston vjetore për amortizimin për kamionë dhe kazanë. Kjo i shtohet sistemit si një përqindje për vitin, që praktikisht paraqet % e shumës totale të kostos për kamionë dhe kazanë në vit.

Kjo nuk lidhet detyrimisht me amortizimin e vërtetë. Përdorimi i papërshtatshëm mund të shkurtojë jetën e pajisjeve dhe për këtë arsye të ndikojë ndjeshëm në koston për mirëmbajtje, investime dhe eficiencë të shërbimit (koha, karburanti).

Tabela 7

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 5]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Amortizimi i kamionit, vite	Numër	Numër fiks	Kjo shifër do të jetë 5 vite, nëse konsiderojmë një mesatare vjetore prej 20%.
B	Kostot e amortizimit të kamionit	Lekë/vit	Variabël	Përlllogaritur me formulë, duke konsideruar numrin e kamionëve, koston për një kamion dhe shkallën e amortizimit në vit.
C	Amortizimi i kazanëve në vite	Numër	Numër fiks	Kjo shifër do të jetë 5 vite, nëse konsiderojmë një mesatare vjetore prej 20%. Por, kjo është subjekt verifikimi në bazë të përdorimit të kazanëve.
D	Kostot e amortizimit të kazanëve	Lekë/vit	Variabël	Përlllogaritur me formulë, duke konsideruar numrin e kazanëve, çmimin e një kazanit dhe shkallën e amortizimit në vit.

1.6 Përlllogaritja e kostove administrative [blloku 6]

Qëllimi i këtij blloku është llogaritja e kostove administrative të nevojshme për të drejtuar të gjithë sistemin, zhvilluar strategji dhe politika, për të siguruar eficiencë dhe efektivitet, ofruar trajnime dhe aftësime etj.

Në këtë zë të koston futen dhe nevojat për infrastrukturë mbështetëse për personelin, që përfshin uniforma, mjete për grumbullimin, pastruesit kimikë etj.

Kostot administrative mund të përfshijnë koston e nevojshme për rikuperimin e kostove dhe për fushatat e ndërgjegjësimit publik, e cila mund të shtohet më vete në sistem ose të jetë pjesë e kostove të përgjithshme administrative. Ky vendim merret në bazë të kapaciteteve dhe nevojave të NJJV-së.

Përveç kësaj, duhen llogaritur të ardhurat neto, të cilat kërkohen për teknologji të reja, zgjerimin e shërbimit dhe çështje të tjera të paplanifikuara dhe të nevojshme.

Shifra është vendosur si një përqindje e kostove totale të 6 blloqeve të zhvilluara më sipër.

Tabela 8

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 6]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Kostoja e administrimit (total)	%	Numër fiks	Përlllogaritur nga formula si % e kostove totale operacionale.
B	Kostot administrative të tjera (p.sh. për grumbullim të tarifës)	%	Numër fiks	Përlllogaritur nga formula si xx% e kostove totale operacionale.
C	Kostot administrative për fushat e ndërgjegjësimit	%	Numër fiks	Përlllogaritur nga formula si xx% e kostove totale operacionale.
D	Kostot administrative (totale)	Lekë/vit	Variabël	Përlllogaritur me formulë (%A+B+C * total operacione).

E	Të ardhura neto	<i>Lekë/vit</i>	Variabël	Përlogaritur nga formula (% * total operacione).
----------	------------------------	-----------------	----------	--

1.7 Përlogaritja e kostove totale të shërbimit [Blloku 7]

Ky bllok mundëson një paraqitje përfundimtare të kostove totale.

Tabela 9

NDËRTIMI I NJË TABELE LLOGARITJESH PËR KËTË BLOK TË SISTEMIT TË LLOGARITJES SË KOSTOS [TC 7]

Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Kostoja totale të investimi (1 herë)	<i>Lekë</i>	Variabël	Kjo vlerë është e barabartë me shumë e nevojshme për blerjen e kamionëve dhe kazanëve në vitin e parë të shërbimit.
B	Kostot totale vjetore	<i>Lekë</i>	Variabël	Kjo përlogaritet si shumë e kostove operacionale + të trajtimit + administrative dhe fitim neto + amortizim. Kjo shumë përcakton buxhetin vjetor për menaxhimin e mbetjeve.
C	Kostot totale operacionale dhe investimet për vitin e parë	<i>Lekë</i>	Variabël	Përlogaritur nga formula si shumë (A + B) dhe përfaqëson kapacitein e nevojshëm financiar për të nisur shërbimin e menaxhimit të mbetjeve.

Duke renditur të gjitha tabelat e mësipërme dhe duke i lidhur mes tyre, zhvillohet një sistem i plotë i llogaritjes së kostos. Ky sistem do të japë informacion mbi nevojat për investime, personel, operacione, amortizimin e mjeteve dhe kosto të tjera, në mënyrë që të të paraqiten në mënyrë të detajuar të vendimmarrësi vendor.

a) Përlogaritja e kostove për tonë mbetje

Në thelb kostoja për trajtimin e një ton mbetje, llogaritet si një pjesëtim të kostos totale operacionale me sasinë e mbetjeve të gjeneruara në vit.

Për të bërë një gjë të tillë, shtoni poshtë çdo blloku një rresht dhe përdorni formulën për të pjesëtuar shumën totale të bllokut me sasinë e mbetjeve të gjeneruar për vit.

b) Përlogaritja e kostove për banorë

Këtu përdorim numrin total të banorëve të shërbyer për të kuptuar koston për gjeneruesin.

Për të bërë një gjë të tillë, shtoni poshtë çdo blloku një rresht dhe përdorni formulën për të pjesëtuar shumën totale të bllokut me numrin total të banorëve të shërbyer (jo regjistruar).

Në fund rezultatet sugjerohet të grupohen në katër kategori bazë të menaxhimit, për të kuptuar shkallën e influencës së secilit prej tyre në koston totale:

- grumbullim;
- transport;
- amortizim;
- trajtim në impiante.

Për të bërë këtë ndërtohet tabela si më poshtë.

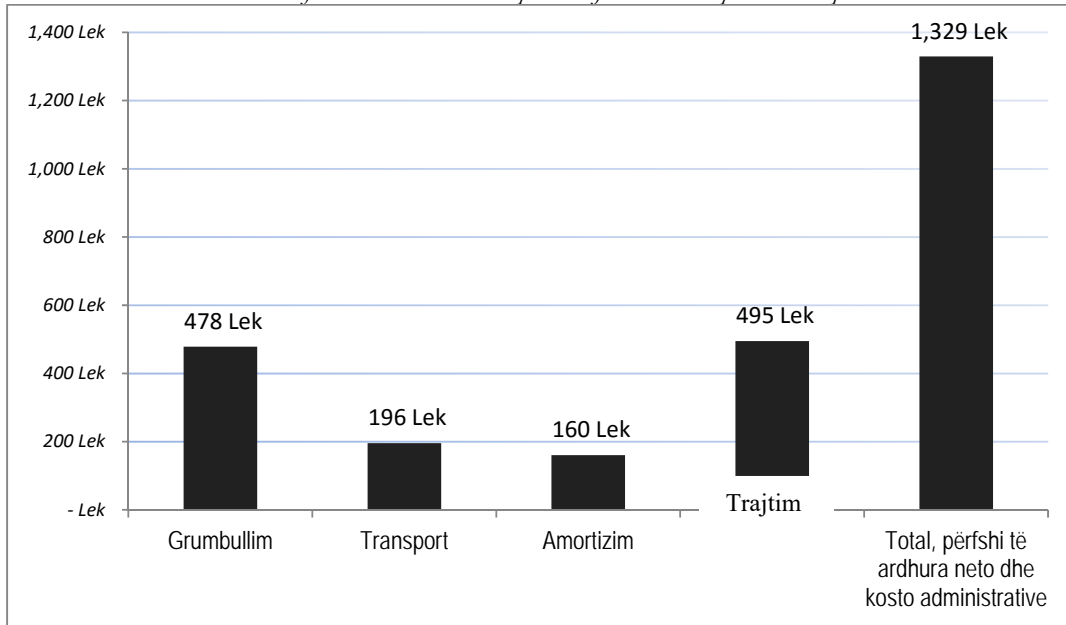
Tabela 10

SHPËRNDARJA E KOSTOVE PËR BANORË DHE PËR TONË MBETJE

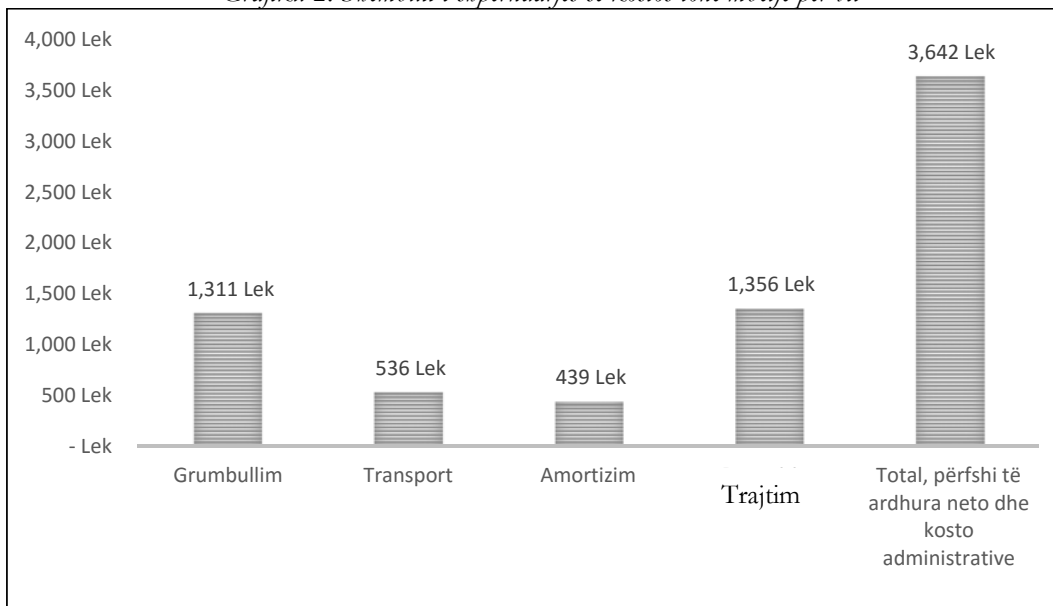
Ref.	Zërat	Njësia matëse	Përdorimi i zërit	Komente
A	Grumbullim (përfshin grumbullimin, mirëmbajtjen dhe personelin)	Lekë/ banorë	Variabël	Përlogaritur nga formula = [(Total grumbullim+ % mirëmbajtje për grumbullim + % personel për grumbullim) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)] / numrin e popullsisë së shërbyer
A1	Grumbullim (përfshin grumbullimin, mirëmbajtjen dhe personelin)	Lekë/ tonë	Variabël	Përlogaritur nga formula = [(Total grumbullim+ % mirëmbajtje për grumbullim + % personel për grumbullim) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)] / sasinë e mbetjeve të gjeneruar në vit
B	Transport	Lekë/ banorë	Variabël	Përlogaritur nga formula = [(Total transport + % mirëmbajtje për transport + % personel për transport) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ numrin e popullsisë së shërbyer
B1	Transport	Lekë/ tonë	Variabël	Përlogaritur nga formula = [(Total transport + % mirëmbajtje për transport + % personel për transport) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ sasinë e mbetjeve të gjeneruar në vit
C	Amortizim	Lekë/ banorë	Variabël	Përlogaritur nga formula = (Total amortizim) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ numrin e popullsisë së shërbyer
C1	Amortizim	Lekë/ tonë	Variabël	Përlogaritur nga formula = (Total amortizim) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ sasinë e mbetjeve të gjeneruar në vit
D	Trajtim në impiante	Lekë/ banorë	Variabël	Përlogaritur nga formula = (Total kosto trajtimi) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ numrin e popullsisë së shërbyer
D1	Trajtim në impiante	Lekë/ tonë	Variabël	Përlogaritur nga formula = (Total kosto trajtimi) * (Përqindje kosto administrative dhe të ardhura neto)]/ sasinë e mbetjeve të gjeneruar në vit
E	Kosto totale, duke përfshirë kostot administrative dhe të ardhura neto	Lekë/ banorë	Variabël	Përlogaritur nga formula (A+B+C+D)
E1	Kosto totale, duke përfshirë kostot administrative dhe të ardhura neto	Lekë/ tonë	Variabël	Përlogaritur nga formula (A1+B1+C1+D1)

Një grafik për një paraqitjen më të kuptueshme të rezultateve mund të ndërtohet me këto të dhëna, i cili së bashku me tabelën më sipër mundëson një fletë reference, e cila mund të printohet dhe përdoret nga NJVV-ja (shiko shembullin më poshtë).

Grafiku 1. Shembull i shpërndarjes së kostos për banorë për vit

Grafiku 2. Shembull i shpërndarjes së kostos tonë mbetje për vit

1.7.1 Përlogaritja e kostove gjatë sezonit turistik

Siç është shpjeguar dhe më lart, turistët dhe vizitorët në disa prej NJVV-ve kanë një ndikim të rëndësishëm në operacionet dhe shpenzimet për menaxhimin e mbetjeve. Sasia e mbetjeve, e gjeneruar për një kohë të shkurtër, mund të më pak se totali vjetor deri në shumëfish të tij për disa NJVV. Prandaj operacionet dhe shpenzimet preken në mënyrë të konsiderueshme, duke gjeneruar një barrë financiare shtesë për NJVV-në.

Duke qenë se kjo sasi mbetjesh nuk gjenerohet përgjatë të gjithë vitit, shpenzimet që lidhen me sezonin turistik sugjerohet që të trajtohen veçmas dhe t'u faturohen turistëve nëpërmjet një strategjie të zhvilluar nga NJVV-ja.

Për llogaritjen e këtyre shpenzimeve, mund të përdoret i gjithë sistemi i zhvilluar më sipër, duke konsideruar dy variabla:

- Numri i vizitorëve në ditë (mesatare ditore e turistëve gjatë sezonit turistik, marrë nga të dhënat e vitit të mëparshëm)
- Ditë zyrtare turistike për sezon (zakonisht 30–90 ditë).

SHTOJCA 2

MODELET E LLOGARITJES SË TARIFAVE PËR MENAXHIMIN E MBETJEVE

1.1 Principet e vendosjes së tarifës

Ekzistojnë mënyra të ndryshme për të përcaktuar tarifën që gjeneruesi duhet të paguajnë për shërbimet e mbetjeve (për shembull bazuar në konsumin e energjisë elektrike, në numrin e dhomave në shtëpi, në vëllimin e ndërtesës, në vlerën e ndërtesës, në numrin e njerëzve që jetojnë në shtëpi, në numrin e koshave dhe shpeshësinë e grumbullimit etj.). Asnjë prej tyre nuk është i përsosur dhe të gjitha sistemet janë subjekt i diskutimeve.

Zhvillimi i modeleve dhe, në terma të përgjithshëm, vendosja e tarifave bazohet në parimet kryesore të rikuperimit të kostos:

- **Mbulimi i kostos:** menaxhimi i mbetjeve duhet të sigurojë mbulimin e plotë të kostos, e cila përfshin koston e operimit dhe mirëmbajtjes, kostot administrative dhe të amortizimit.

- **Ndotësi pagan:** gjeneruesi i mbetjeve duhet të paguajë për eliminimin e saj në mënyrë sa më proporcionale, në zbatim të praktikave të mira, duke nxitur reduktimin e mbetjeve, ripërdorimin dhe riciklimin, si dhe duke iu shmangur sa më shumë të jetë e mundur hedhjes së mbetjeve në natyrë.

- **Barazia:** gjenerues të ngjashëm të mbetjeve duhet të paguajnë mundësisht tarifa të ngjashme.

- **Ekuivalenca:** shuma e tarifave të mbledhura duhet të jetë në përputhje me atë të shpenzimeve (jo nën e as mbi); të ardhurat nuk mund të përdoren për qëllime të tjera (p.sh. rrugë apo ujësjellës).

- **Transparenca:** tarifat duhet të reflektojnë kostot dhe qytetarët duhet të jenë të informuar në mënyrë transparente për kostot dhe llogaritjen e tarifave.

- **Thjeshtësia:** një element shumë i rëndësishëm është përcaktimi i një **sistemi të thjeshtë**, përshtatur në të dhëna të përballueshme dhe sa më i lirë të jetë i mundur në koston e aplikimit (llogaritja e faturimit dhe arkëtimit).

Respektimi i këtyre parimeve duhet të jetë objektivi i vendosjes së tarifës, edhe pse ajo mund të jetë e kufizuar nga disponueshmëria e të dhënave, përpos çështjeve të tjera. Kështu, duhet të gjendet një kompromis mes këtyre parimeve të ndryshme dhe racionalitetit të aplikimit të tyre.

Sa më shumë të jetë e mundur, sistemi duhet:

1. Të bazohet në të dhënat ekzistuese;
2. Të jetë i lehtë për t'u ndërtuar dhe për t'u përditësuar;
3. Të jetë i përshtatshëm për familjet, institucionet dhe bizneset;
4. Të jetë i përshtatshëm për një integrim në një sistem të faturimit ekzistues (nëse ka);
5. Të mos jetë burim i punës shtesë administrative.

1.2 Kategoritë e adresuara / klientët

Sipas kategorive të gjenerimit të mbetjeve shtëpiake, tarifa do të përcaktohet e ndryshme për tri grupet kryesore/klientët, si më poshtë:

1. Familjare/familjet;
2. Publike/institucionale; dhe
3. Private/bizneset.

Çdo familje, institucion apo biznes përfaqëson një njësi, të cilit do t'i lëshohet një faturë.

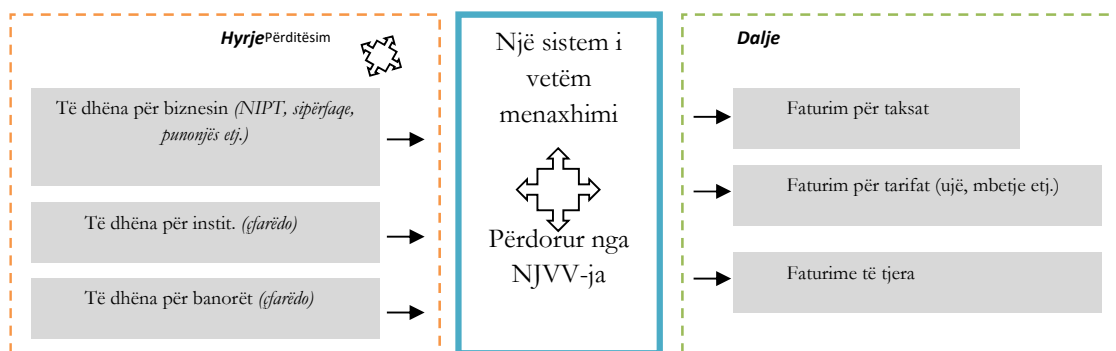
1.3 Përdoruesi i manualit / njësia e zbatimit

Sipas legjisllacionit shqiptar, menaxhimi i mbetjeve shtëpiake është një shërbim që administrohet nga njësitë e vetëqeverisjes vendore brenda territorit të juridiksionit të tyre. Bazuar në të njëjtin kuadër, autoriteti për menaxhimin financiar të shërbimit është NJVV-ja. Prandaj, përdoruesi i këtij manuali është administrata e NJVV-së.

Duke marrë në konsideratë kapacitetet e çdo NJVV-je, vendosja e tarifave dhe përdorimi i këtij manuali është i lidhur me zyrën e taksave. Sidoqoftë, ai do të jetë i koordinuar në mënyrë shumë efektive dhe me sektorin/departamentin e ofrimit të shërbimeve, në mënyrë që të sigurohet përditësimi i sistemit dhe i mbledhjes së informacionit dhe efikasiteti i zbatimit.

Përdorimi më i mirë i sistemit do të jetë integrimi i tij në sistemin tatumor aktual. Kryqëzimi i informacionit do të bëhet në një sistem, në mënyrë që të dhënat të shtohen një herë (p.sh. emri i biznesit, sipërfaqja dhe të punësuarit) dhe të përdoret për qëllime të ndryshme, duke përfshirë faturimin për shërbimet e mbetjeve shtëpiake.

Ky është një shembull ilustrues i këtij sistemi.

2. Zhvillimi i sistemit të përshtatshëm të faturimit

Ka modele të ndryshme të mundshme, të cilat kanë avantazhet dhe dizavantazhet e tyre.

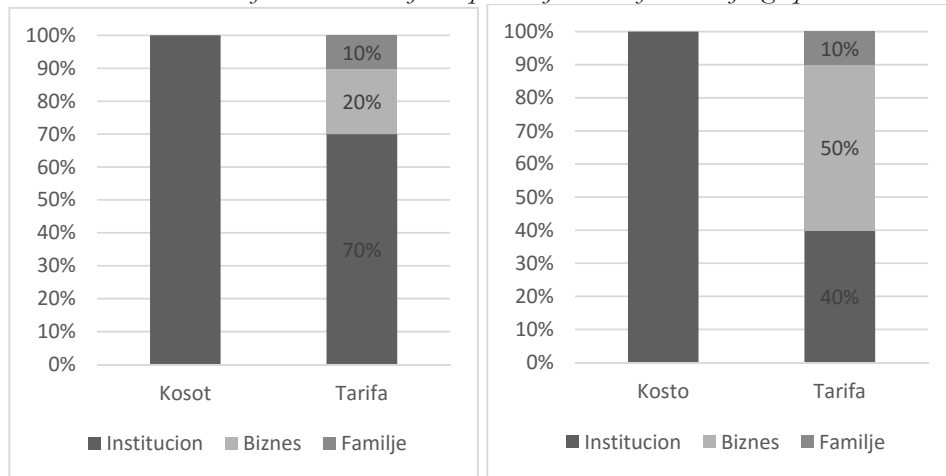
Zgjedhja e modelit dhe parametrat e tij do të varen nga faktorë të ndryshëm, si:

1. Specifika e NJVV-së: urbane, rurale, industriale, bregdetare, turistike, malore etj., të cilat do të ndikojnë llojet e gjenerimit të mbetjeve.

2. Specifikat e gjenerimit të mbetjeve dhe mbledhjen në NJVV: gjeneruesit e mëdhenj mund të ndryshojnë shumë nga njëri tek tjetri: tregjet, bizneset, restorantet, industria, bujqësia, administrata, kopshtet, plazhet etj.

3. Shpërndarja e ngarkesës së tarifës totale ndërmjet kategorive të ndryshme varet shumë nga kushtet vendore dhe qasja e vendimmarrësit. *(Shih shembujt te grafikët.)*

Grafiku 1. Shembuj të shpërndarjes së tarifës ndërmjet grupeve

4. Orientimi i politikave nga autoritetet kundrejt qytetarit.
5. Gjendja financiare e njësisë së vetëqeverisjes vendore.
6. Të dhënat e disponueshme. Ky kriter është ndoshta më i rëndësishmi.

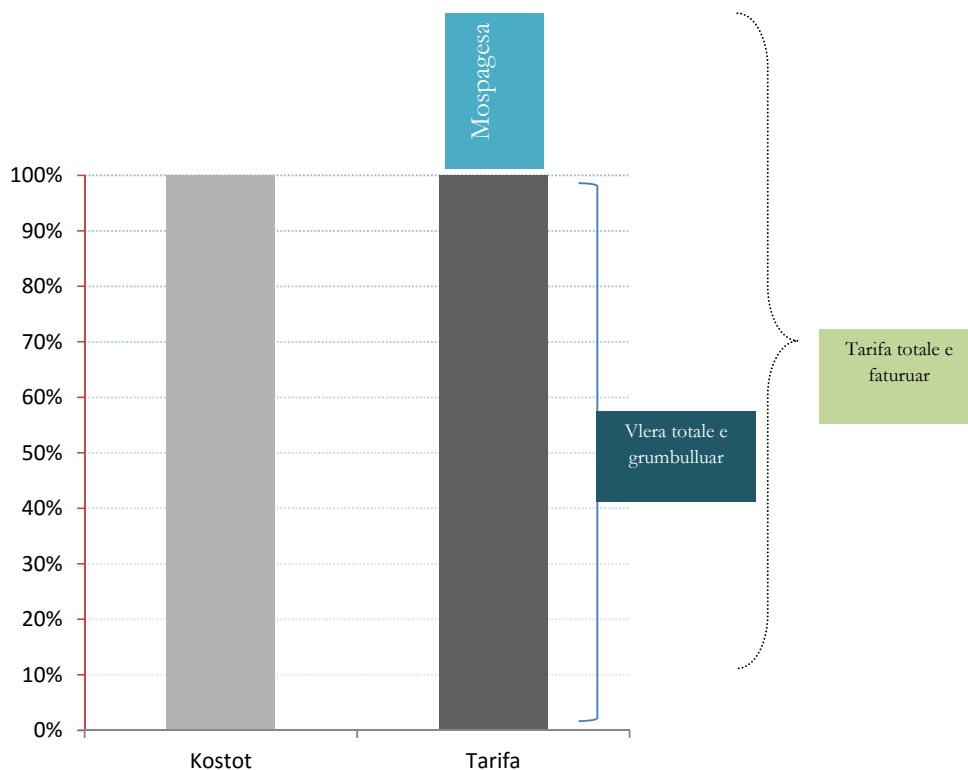
Cilido qoftë modeli i zgjedhur, përlllogaritja e tarifës është gjithmonë e bazuar në vlerën e buxhetit vjetor të grumbullimit të mbetjeve. Një sistem standard i llogaritjes së kostos së menaxhimit të mbetjeve është i bazuar në qendrat e mëposhtme të kostos:

1. Të dhëna të përgjithshme për njësinë administrative;
2. Investimet kapitale (kryesisht kamionë dhe kazanë);
3. Shpenzimet operative (mirëmbajtja, grumbullimi, transporti, personeli, lënda djegëse);
4. Kostot e trajtimit (tarifa e hyrjes) ose trajtim tjetër apo aktivitete të riciklimit;
5. (Riinvesto) shpenzimet e amortizimit;
6. Kostot administrative dhe informative.

Përveç kësaj, shuma totale e tarifës duhet të marrë në konsideratë përqindjen e pambuluar (shkallën e mospagimit). Ajo duhet të jetë pjesë e vendimit të NJVV-së për të përcaktuar se cila pjesë e kostos duhet të jetë e mbuluar nga të ardhurat tarifore dhe cila pjesë do të mbulohet nga të ardhurat e tjera të njësisë së vetëqeverisjes vendore. Shuma e vërtetë e parave të mbledhura në vit duhet të mbulojë koston reale vjetore të shpenzuar për menaxhimin e mbetjeve, me qëllim sigurimin e qëndrueshmërisë së shërbimit.

Kjo ilustron nga grafiku në vijim:

Grafiku 2. Dinamika e mbulimit të kostos

Në të gjitha rastet, rekomandohet të zgjidhet një model sa më i thjeshtë të jetë e mundur.

3. Paraqitja e modelit

Ky dokument paraqet **një model** të përlllogaritjes dhe menaxhimit të tarifës, i cili quhet modeli progresiv.

3.1 MODELI PROGRESIV

3.1.1 Përfaqja që sjell modeli

Ky model përfaqëson një qasje më gjithëpërfshirëse në menaxhimin e tarifave. Ajo përfshin më shumë tregues të gjenerimit të mbetjeve dhe hap mundësitë e krijimit të stimujve financiarë për praktikën e mira. Megjithatë, duhet pasur parasysh se ky model ka nevojë për shumë të dhëna dhe përpunim të tyre.

Modeli është zhvilluar dhe konsoliduar në bazë të përvojës së modelit për menaxhimin e tarifave për furnizimin me ujë, duke përdorur faktorin e faturimit si kriter vendosje të tarifës (shih 4.3.3), e cila në vetvete llogaritet nga një përzierje e disa treguesve.

Tarifa përcaktohet për tri kategoritë e gjeneruesve/klientëve, duke mos përcaktuar asnjë kriter paraprak shpërndarje të barrës së kostos. Në këtë rast, shpërndarja ndërmjet kategorive është e rregulluar vetë në bazë të multikritereve të vendosura për secilin grup klientësh. Këto kritere, të përshkruara qartë më poshtë, janë: a) prania e oborrit; b) madhësia; c) largësia nga qendra e qytetit/njësisë admini-strative deri te gjeneruesi; d) masat për prodhuesit e mëdhenj apo të veçantë; e) masat reduktuese (nxitëse).

Në thelb, në këtë model, çdo gjenerues duhet të paguajë tarifën e referencës (faktor i faturimit = 1), e cila rritet në bazë të faktorëve të tjerë që shpjegohen më vonë në këtë kapitull.

Modeli ofron mundësinë për përjashtimin e familjeve nën skemën e ndihmës sociale. Si shpjegohet dhe më sipër, përdorimi i këtij parametri zbritjeje është një vendim politik vendor, me ligj është këshilli lokal, i cili vendos për një përjashtim të plotë, gjysmëtarifor ose përfshirjen e këtij grupi në tarifa.

Modeli konsideron normën totale të mospagimit, por në përqindje të akumuluar, duke marrë parasysh shumën e parave të pambledhura nga viti i kaluar si një numër total/përqindje. Njësoj si më sipër, përqindja e mospagesës rrit tarifën për paguesit e rregullt. Vendimi për të rishpërndarë

shpenzimet për paguesit e rregullt është një vendim politik. NJVV-ja mund të përdorë fonde të tjera për të mbuluar këtë hendek dhe për të shmangur shpenzimet shtesë, të padrejta për paguesit e rregullt.

Përdorimi i të gjithë treguesve dhe kriterëve është shpjeguar më poshtë.

Modeli i respekton parimet kryesore tarifore në nivelin e mëposhtëm:

Parimet	+	-
Ndotësi paguan	Llogaritje më e detajuar e tarifave e bazuar në disa tregues, e cila avancojnë kuptimin për nivelin e ndikimit të çdo gjeneruesi. Modeli mundëson stimulimin për menaxhimin me mençuri të mbetjeve, duke futur faktorin reduktim tarifor.	-
Transparenca	Modeli siguron transparencë të plotë për përdoruesit, duke prodhuar një faturë të detajuar. Disa parametra përdoren për të dalluar çdo klient nga tjetri. Sistemi tarifor mund të përdoret për qëllime informative në faturë.	-
Eficienca menaxheriale	Mundëson një informacion të plotë për çdo klient.	Kërkon shumë të dhëna paraprake dhe një përditësim të shpeshtë të disa prej tyre. Sistemit duhet të përdoret vetëm nga profesionistë të trajnuar.

3.1.2 Të dhënat e nevojshme

Për zhvillimin e këtij modeli, të dhënat e mëposhtme nga burimet përkatëse, janë të nevojshme:

Të dhënat	Burimi i mundshëm	Arsyeja e përdorimit
Numri i familjeve	<i>Regjistri i Gjendjes Civile;</i> <i>Klientët e ndërmarrjes së ujësjellës-kanalizimeve;</i> <i>Zyra e ndihmës ekonomike</i>	<i>Të listohen në sistem si klientë zyrtarë</i>
Numri i pjesëtarëve të çdo familjeje	<i>Regjistri i Gjendjes Civile;</i> <i>Klientët e ndërmarrjes së ujësjellës-kanalizimeve</i>	<i>Të përdoren për nënfaktorin “madhësi”, ku për familjet është numri i pjesëtarëve të familjes.</i>
Sipërfaqja e pronës për çdo familje	<i>Zyra e regjistrimit të pasurive të paluajtshme</i>	<i>Të përdoren në faktorin “oborr”. Sipërfaqja e oborrit është një faktor që përdoret për secilën pronë truall si faktor përlllogaritje të tarifës.</i>
Numri i bizneseve	<i>Zyra e taksave</i>	<i>Të listohen në sistem si klientë zyrtarë</i>
Sipërfaqja e pronës për çdo biznes	<i>Zyra e regjistrimit të pasurive të paluajtshme</i>	<i>Të përdoren për nënfaktorin “madhësi”, e cila për biznesin është m².</i>
Kategoritë e biznesit dhe veprimtaria e tyre	<i>Zyra e taksave</i>	<i>Të përdoret për nënfaktorin “madhësi”, i cili është i kombinuar me faktorin e sipërfaqes duke gjeneruar së bashku një faktor të vetëm të madhësisë për këtë kategori.</i>
Numri i institucioneve	<i>Zyra e taksave; Zyra e arsimit</i>	<i>Të listohen në sistem si klientë zyrtarë</i>

Numri i punonjësve/ përdoruesve të çdo institucioni	<i>Zyra e tatimeve</i>	<i>Të përdoren për nën faktorin ‘madhësi’, i cili për institucionet është numri i punonjësve/përdoruesve të regjistruar.</i>
Adresa për secilin klient (familje, institucion, biznes)	<i>Zyra e urbanistikës në NJVV; Zyra e regjistrimit të pasurive të paluajtshme</i>	<i>Të përdoren për nënfaktorin “distanca nga qendra” në km.</i>

3.1.3 Prezantim i detajuar i modelit (modeli mund të zhvillohet plotësisht në *Excel*)

Ky model është i bazuar në përdorimin e **faktorit të faturimit** dhe koeficientëve për llogaritjen e tarifës për çdo klient. Si model tarifor është shumë inovativ dhe koeficientët e paraqitur këtu janë propozuar në bazë të vlerësimit të përgjithshëm profesional, por jo në ligj, rregullore ose shembuj.

Modeli përdor dy fletë *Excel (sheets)* për zhvillimin e bazës së të dhënave:

1. Menaxhimi i të dhënave (*sheet 1*) ka tri tabela kryesore, si në vijim: a) Përcaktimi i kategorive; b) Llogaritja e faktorit të madhësisë; dhe c) Atribuimi i faktorit të faturimit.

2. Llogaritja e tarifave (*sheet 2*) ka dy tabela, si në vijim: a) Llogaritja e tarifës së referencës; dhe b) Llogaritja e tarifës për çdo klient.

3.1.3.1 Sheet 1. Menaxhimi i të dhënave

Tabela 5. Hapi 1: Përcaktimi i kategorive dhe parametrave që do të influencojnë tarifën për çdo klient (=“malus”)

Faktorët e përlogaritjes së tarifës													
Kategoria		Oborr		Madhësia**			Distanca nga qendra			Prodhues “i madh” apo i veçantë*		Masat reduktuese (incentiva) (përdoret në rastet e aprovuara, që kualifikohen për këtë masë)	
		Jo	Po	E vogël 1–3 pers.	E mesme 4–6 pers.	E madhe >6 pers.	0–5 km	5–10 km	>10 km	Jo	Po	Jo	Po
Familje		+ 0%	+ 100%	0%	+ 40%	+ 80%	0%	+ 20%	+ 40%	+ 0%	+ 100%	-0%	-20%
Institucion		+ 20%	+ 100%	20%	+ 60%	+ 2.7%	+ 20%	+ 40%	+ 60%	+ 20%	+ 100%	-0%	-20%
Biznese kat. 1	Prodh. i ulët	+ 20%	+ 100%	+ 20%	+ 40%	+ 20%	+ 20%	+ 40%	+ 60%	+ 20%	+ 100%	-0%	-20%
Biznese kat. 2	Prodh. i mesëm	+ 20%	+ 100%	+ 40%	+ 60%	+ 20%	+ 20%	+ 40%	+ 60%	+ 20%	+ 100%	-0%	-20%
Biznese kat. 3	Prodh. i lartë	+ 20%	+ 100%	+ 60%	+ 80%	+ 20%	+ 20%	+ 40%	+ 60%	+ 20%	+ 100%	-0%	-20%

* Aplikohet mbi bizneset dhe institucionet që prodhojnë mbejje të ngjashme me ato urbane (përfshijtur spitalet, inertet apo mbejjet industriale).

** Nuk mund të kalojë + 900% (tavani 345 punonjës ose 2250 m²).

3.1.3.2 *Sheet 1*. Përlllogaritja e faktorit të madhësisë

Tabela 6. Hapi 2: Nëntabelë e lidhur me seksionin e përlllogaritjes së faktorit të madhësisë

Kategoria	Madhësia			Komente
	<i>E vogël</i>	<i>E mesme</i>	<i>E madhe</i>	
	<i>1-3 pers.</i>	<i>4-6 pers.</i>	<i>>6 pers.</i>	
Familje	0%	+ 40%	+ 80%	
	15	30	> 30 punonj., për çdo punonj. shitesë	Sipas studimeve të ADEME (Francë), sasia e mbetjeve të gjeneruara nga një punonjës përfaqëson 20% të mbetjeve të gjeneruara nga një person në familje. => 5 punonjës = 1 një person në familje
Institucion	+ 20%	+ 60%	+ 2.7%	Për “e vogël” në “të mesme” = +40% për 15 persona = +2.7% për person
	50	100	> 100 m², për çdo 50 m² shitesë	
Biznese kat. 1	+ 20%	+ 40%	+ 20%	Kategoria 1, përfshin kategoritë: shërbime, profesione të lira dhe ambulante ³ .
Biznese kat. 2	+ 40%	+ 60%	+ 20%	Kategoria 2, përfshin kategoritë: shitje me pakicë, shitje me shumicë dhe transport.
Biznese kat. 3	+ 60%	+ 80%	+ 20%	Kategoria 3, përfshin kategorinë: prodhim.

³ Shpërndarja e bizneseve brenda kategorive është bazuar në legjislacionin shqiptar për taksat, duke i kombinuar kategoritë e biznesit dhe veprimtarinë e tyre. Shpërndarja e bizneseve në kategori nuk bazohet në kategorinë e madh apo e vogël, por vetëm në fushën e veprimtarisë që shpjegohet më lart. Referenca ligjore është sipas ligjit nr. 8978, datë 12.12.2002, “Për taksën vendore për biznesin e vogël” dhe udhëzimit të Ministrisë së Financave nr. 4, datë 27.1.2003, “Për taksën vendore mbi biznesin e vogël”.

3.1.4 Shpjegimi i faktorëve të përdorur në tabelat më sipër dhe mënyra e përdorimit të tyre

a) Faktori oborr

Futja e këtij faktori vjen nga vëzhgimi që është bërë në njësitë e vetëqeverisjes vendore të mëdha (p.sh. Shkodrës), ku një pjesë e rëndësishme e mbetjeve është vegjetale dhe vijnë nga kopshtet individuale. Eliminimi i këtyre mbetjeve vegjetale, që shpesh janë shumë voluminoze, kushton shumë për njësinë. Kjo kosto shtesë duhet të mbështetet nga pronarët e këtyre oborreve. Kjo është arsyeja pse modeli propozon dyfishim të faktorit referencë (+100%) për gjeneruesit të cilët kanë një oborr. Përdorimi i këtij faktori ofron një qasje progresive për të krijuar një komunikim me komunitetin, e cila e kombinuar me “faktorin e nxitjes” (aplikimit të masave ligjore për zvogëlimin e tarifës), ofron një nxitje për kompostimin dhe zgjidhje të tjera.

Lidhur me këtë faktor, Njësia e Vetëqeverisjes Vendore duhet të konsiderojë si më poshtë:

- Cila është përqindja e mbetjeve vegjetale që vijnë nga kopshtet?
- Sa ndikon kjo në koston e shërbimit (grumbullimit, transportit dhe të trajtimit)?

Modeli i propozon shkallën e ndikimit si më poshtë të faktorit oborr për llogaritjen e tarifave, por proporcionet mund të përshtaten nga vetë njësia:

Kategoria	Oborri	
	Jo	Po
Familje	+ 0%	+ 100%
	-	Oborr = gjenerim i lartë mbetjesh
Institucion	+ 20%	+ 100%
	Masë mbështetëse	Oborr = gjenerim i lartë mbetjesh
Biznes	+ 20%	+ 100%
	Masë mbështetëse	Oborr = gjenerim i lartë mbetjesh

Një vlerë bazë prej +20% aplikohet mbi tarifën për bizneset dhe institucionet, për të mbështetur uljen e barrës për popullatën.

b) Faktori madhësi

Ky faktor supozon se sasia e mbetjeve të gjeneruara ndikohet nga “madhësia” e prodhuesit. Faktori i madhësisë përllogaritet në mënyrë të ndryshme për çdo kategori gjeneruesish.

Familjet

Gjenerimi i mbetjeve është në proporcion me numrin e njerëzve që jetojnë në familje. 3 kategori janë propozuar.

Modeli i propozon ndikimin e mëposhtëm të faktorit madhësi në llogaritjen e tarifës:

Kategoria	Madhësia		
	<i>E vogël</i>	<i>E mesme</i>	<i>E madhe</i>
	<i>1-3 pers.</i>	<i>4-6 pers.</i>	<i>>6 pers.</i>
Familje	0%	+ 40%	+ 80%

Koeficientët mund të përshtaten nga Njësia e Vetëqeverisjes Vendore, sipas kushteve dhe politikave vendore.

Institucionet⁴

Kategoritë janë përcaktuar në bazë të numrit të të punësuarve, në bazë të kriterëve të përcaktuara për familjet (5 punonjës janë konsideruar si 1 person i një familjeje). Këto kategori mund të ndryshohen në përputhje me njohuritë lokale të institucioneve.

Ndërsa për faktorët e tjerë, një bazë minimale prej 20% është aplikuar në llogaritjen e tarifave për të gjitha institucionet. Për një numër të mesëm punonjësish, aplikohet një shtesë prej 40% dhe për më tej një vlerë prej 2,7% aplikohet për çdo punonjës shtesë kur

⁴ Sipas studimeve të ADEME-së (Francë), gjenerimi i mbetjeve nga 1 punëtor përfaqëson 20% të mbetjeve të gjeneruara nga 1 person në familje. => 5 punonjës = 1 person në kategorinë familje.

institucioni është më shumë se 30 punonjës.

Tabela më poshtë paraqet mënyrën si bëhet kjo përlogaritje në Excel

Kategoria	Madhësia		
	<i>E vogël</i>	<i>E mesme</i>	<i>E madhe</i>
	<i>1-15 pers.</i>	<i>16-30</i>	<i>> 30 puno. për çdo punonj. shtesë</i>
Institucione	+ 20%	+ 60%	+ 2.7%

Një tavan prej +900% është vendosur (rregullohet me anë të formulës), në mënyrë që ndalohet rritja e mëtejshme e këtij ky faktori kur ai çon në një faktor të faturimit më të lartë se dhjetë herë faktorin referencë të faturimit. Kjo do të thotë se mbi 345 të punësuar, ky faktor nuk do të rritet më. Mundësia e kufizimit të këtij faktori është në dorë të Njesisë së Vetëqeverisjes Vendore për ta përdorur.

Bizneset

Për përcaktimin e faktorit të madhërisë, në bazë të përvojës me këtë kategori gjeneruesish, është bërë ndarja e tyre në 3 kategori, mbështetur në grupimet që bëhen nga ligji për taksat vendore^{5, 6}:

Kategoria 1 Gjeneruesi në shkallë të vogël të mbetjeve, ku hyjnë: **shërbimet, profesionet e lira dhe ambulancat**

Kategoria 2 Gjeneruesi në shkallë të mesme të mbetjeve, ku hyjnë: **dyqane me pakicë, dyqanet me shumicë dhe transporti**

Kategoria 3 Gjeneruesi në shkallë të lartë të mbetjeve, ku hyjnë: **prodhimi**.

Këtu koeficienti është i bazuar në sipërfaqen e ndërtesës (vetëm truall) të përdorur nga biznesi. Njësia bazë minimale është 50 m², e cila mund të ndryshohet në përputhje me njohuritë lokale.

Për faktorët e tjerë: një bazë prej 20% aplikohet në llogaritjen e tarifave për të gjitha bizneset; +40% për kategorinë e dytë dhe 60% për kategorinë e tretë. Pastaj, koeficienti është në rritje 20% për çdo 50 m² shtesë.

Tabela më poshtë paraqet mënyrën si bëhet kjo përlogaritje në Excel

Kategoria		Madhësia		
		<i>E vogël</i>	<i>E mesme</i>	<i>E madhe</i>
		<i>sip. e biznesit: 0-50 m²</i>	<i>sip. e biznesit: 50-100 m²</i>	<i>> 100 m², për çdo 50 m² shtesë</i>
Biznese kat. 1	prodh. i ulët	+ 20%	+ 40%	+ 20%
Biznese kat. 2	prodh. i mesëm	+ 40%	+ 60%	+ 20%
Biznese kat. 3	prodh. i lartë	+ 60%	+ 80%	+ 20%

Një tavan prej +900% është përcaktuar, në mënyrë që të ndalohet rritja e mëtejshme e këtij faktori kur çon në një faktor të faturimit më të lartë sa dhjetë herë faktori referencë i faturimit. Kjo do të thotë se mbi 2.250 m², ky faktor nuk do të rritet më. Mundësia e kufizimit të këtij faktori është në dorë të Njesisë së Vetëqeverisjes Vendore për ta përdorur.

⁵ Ligj nr. 8978, datë 12.12.2002, “Për taksën vendore të biznesit të vogël”, i ndryshuar.

⁶ Ministria e Financave urdhër nr. 4, datë 27.1.2003, “Për taksën vendore të biznesit të vogël”.

<p>c) Faktori distancë⁷</p>	<p>Ndërtimet e shpërndara kudo janë një burim i shpenzimeve të larta për shërbimet publike, duke përfshirë menaxhimin e mbetjeve. Ideja e këtij faktori në distancë është që të reflektojnë koston shtesë për komunitetin për mbledhjen dhe transportin në distancë “të largët”. Megjithatë, distanca nuk ka të bëjë me gjenerimin e mbetjeve dhe prodhuesi nuk ka asnjë ndikim mbi të. Kjo është arsyeja pse koeficientët e propozuar nuk janë shumë të lartë (20% për çdo hap).</p> <p>Lidhur me përdorimin e këtij faktori, Njësia e Vetëqeverisjes Vendore duhet të marrin në konsideratë si në vijim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kategoritë dhe koeficienti duhet të përshtaten me cilësitë e veçanta të NJVV-së (shpërndarjen, nivelin ekonomik, kapacitetet teknike etj.). - Cila është politika e NJVV-së në lidhje me menaxhimin e territorit? A ka një vullnet për përqendrimin e ndërtimeve? Nëse po, koeficienti mund të jetë më i lartë që të nxisë këtë politikë. - Sa e ndikojnë gjeneruesit e mbetjeve në distancë të largët koston e shërbimit (grumbullimin, transportimin dhe trajtimin)? - Të merret në konsideratë se disa klientë me të ardhura të ulëta mund të gjenden larg për shkak të disa arsyeve, duke përfshirë edhe ato ekonomike (fshatrat e largëta). - Vëmendje e veçantë u duhet kushtuar klientëve që janë jashtë zonës së shërbimit ose të keqshërbyer (reduktim tarifor apo përjashtim).
<p>d) Prodhues “i madh” ose i veçantë</p>	<p>Ky faktor është më i rëndësishëm për bizneset dhe institucionet sesa familjet. Ai është futur për të kompensuar situatën ku prodhuesi nuk ka kopsht, ka marrë me qira një ndërtesë të vogël me pak të punësuar në qendër të qytetit, por prodhon sasi të madhe të mbetjeve, për shkak të natyrës së veprimtarisë së tij. Në këtë rast, nëse do të bazohet vetëm në faktorët, kopsht madhësi dhe distancë, ky gjenerues do të paguante tarifë shumë të ulët. Ky faktor i jep mundësinë NJVV-së që të rregullojë shkallën e tarifës, në mënyrë të tillë që t'i përgjigjet shkallës së ndikimit të këtij biznesi në menaxhimin e mbetjeve.</p> <p>Si një vendim teknik dhe politik, NJVV-të duhet të marrin në konsideratë si në vijim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vendimi për të përcaktuar si një gjenerues i madh një biznes i takon NJVV-së dhe bazohet në vlerësimin teknik të bërë nga administrata. Ky është, gjithashtu, një instrument për nxitjen e praktikave të mira. - Krahasuar me bizneset e tjera apo institucionet të njëjtën gamë gjenerimi (në lidhje me madhësinë), sa më shumë mbetje këta gjenerojnë? 2, 5, 10 herë më shumë? Kjo mund të jetë një bazë për të zgjedhur koeficientin e duhur.
<p>e) Faktori për masat zbutëse (incentivat)</p>	<p>Ky faktor jep mundësinë për të ulur tarifën e gjeneruesit, i cili aplikon masa ligjore dhe të miratuara nga NJVV-ja në reduktimin e sasisë së mbetjeve. NJVV-ja mund të propozojë një listë të masave që duhet të zbatohen për të përfituar nga ky faktor, si për shembull:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të ndajë letrën/ambalazhin dhe PET/plastikën dhe t'i nxjerrë këto rryma mbetjesh në rrugë vetëm në ditët e përcaktuara nga NJVV-ja (në rast se njësia e aplikon këtë strategji). - Të bëjë kompostim mbetjesh. - Të përdorë zgjidhje të veçanta dhe private. <p><u>Marrja e informacionit mund të jetë e komplikuar dhe të marrë shumë kohë.</u></p> <p>Ky faktor mund të konsiderohet i vështirë për t'u përdorur dhe për më tepër për t'u faktuar. Një mënyrë do të ishte që vetë klienti të faktojë punën që bën dhe arsyen pse e meriton të përfitojë nga kjo zbritje.</p> <p>Lidhur me këtë faktor, NJVV-ja duhet të konsiderojë si vijon:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çfarë lloj masash dëshiron të mbështesë NJVV-ja? - Cili është ndikimi i kësaj mase? Sa reflektohet ajo në kosto (uljen e saj)?

⁷ Me distancë nga qendra e qytetit apo njësisë administrative do të kuptojmë **rrezen e largësisë nga kjo qendër deri te gjeneruesi/klienti (distancën lineare në km)**, jo distancën që kryen kamioni i rrugës, duke grumbulluar deri në destinacion.

3.1.4.2 Sheet 2. Përlogaritja e tarifës

Në fletën tjetër në *Excel* mund të nderohet përlogaritjes së faturës në vlerë monetare. Kjo tabelë i merr të dhënat e nevojshme nga fleta e sipërshpjeguar e *Excel*. Përdoruesi mund të analizojë formulat përkatëse për të parë se ku lidhet çdo qelizë e kësaj tablele.

Tabela 8. Hapi 4: Sheet 2. Përlogaritja e tarifës referencë (shembull)

Të dhënat bazë	Vlera	Njësia	[Vlera] e shpjeguar
Kostoja e buxhetit			
Buxheti total i menaxhimit të mbetjeve	80'000'000	Lekë/vit	Kostoja totale që shpenzon njësi për menaxhimin e mbetjeve në vit.
Klientët			
<i>Të dhënat më poshtë vijnë nga tabela e mësipërme (sheet 1)</i>			
Numri i njësive të faturimit	46.4	njësi	Grumbullohen nga formula. Numri mblidhet nga shuma e të gjitha njësive të faturimit të prodhuara nga tabela e mësipërme te sheet 1.
Shkalla totale e mospagimit	30	%	Përqindja totale e tarifës që nuk mblidhet. Kjo shifër i shpërndahet të gjithë pagesve të rregullt. NJVV-ja mund ta subvencionojë këtë shumë, në vend që ta rishpërndajë.
Përlogaritja e tarifës bazë/referencë			
Frekuenca e tarifimit	2	Fatura/vit	
Tarifa referencë	1400	Lekë/faturë	Kjo tarifë do të paguhet nga të gjithë klientët, të cilët kanë faktorin e faturimit të barabartë me 1.
Tarifa referencë, duke përfshirë dhe shkallën e mospagesës	1800	Lekë/faturë	Kjo është tarifa bazë reale, e cila merr në konsideratë dhe shumë totale të mospagimit, për të arritur mbulimin total të kostos së shërbimit.

Tabela 9. Hapi 5: Sheet 2. Përlogaritja e tarifës për çdo klient (shembull)

Të dhënat këtu janë të lidhura me tabelën 7 të sheet 1. Këtu nuk ka nevojë për të shtuar dhe një herë manualisht listat e klientëve, pasi ato janë të populluar me formulën përkatëse, e cila i merr të dhënat nga tabela në sheet 1. Për të llogaritur tarifën, përdoruesi duhet të shtojë aq rreshta sa ka klientë në kategori, të cilët janë të listuar në Tabelën 7 të sheet 1.

Klientë	Faktori i faturimit	Fatura	
Familje			
Z. xyz	0.0	-	lekë/faturë
Znj. stu	2.2	338	lekë/faturë
...			
Institucione			
Institucion I1	2.8	435	lekë/faturë
Institucion I2	10.6	1,631	lekë/faturë
...			
Biznese nën kategorinë 1			

Biznes B1.1	10.4	1,6000	lekë/faturë
Biznes B1.2	3.0	4620	lekë/faturë
-			
<u>Biznese nën kategorinë 1</u>			
Biznes B2.1	5.4	8310	lekë/faturë
Biznes B2.2	3.2	4920	lekë/faturë
-			
<u>Biznese nën kategorinë 1</u>			
Biznes B3.1	3.0	4620	lekë/faturë
Biznes B3.2	3.6	5540	lekë/faturë
...	
Shuma totale e faturimit për 1 periudhë (x			
muaj)	x = 6	46.4	7,1430
			lekë/periudhë
Shuma totale e faturimit për një vit		14,2850.71	lekë/vit
Të ardhura (nëse shuma e mospagimit = shumë e përlogaritur):		10,0000	lekë/vit